

JERZY M. SAWICKI

Politechnika Gdańska

DAVOR MALUS

Uniwerytet w Zagrzebiu

PIOTR ZIMA

Politechnika Gdańska

Hydraulika

reaktorów

recyrkulacyjnych

Gdańsk 2008

PRZEWODNICZĄCY KOMITETU REDAKCYJNEGO
WYDAWNICTWA POLITECHNIKI GDAŃSKIEJ

Romuald Szymkiewicz

REDAKTOR PUBLIKACJI NAUKOWYCH

Janusz T. Cieśliński

RECENZENCI

Kazimierz Burzyński

Wojciech Dąbrowski

PROJEKT OKŁADKI

Katarzyna Olszonowicz

Wydano za zgodą
Rektora Politechniki Gdańskiej

Wydawnictwa PG można nabywać w Księgarni PG (Gmach Główny, I piętro)
bądź zamówić pocztą elektroniczną (ksiegarnia@pg.gda.pl),
faksem (058 347 16 18) lub listownie (Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej,
Księgarnia PG, ul. G. Narutowicza 11/12, 80-952 Gdańsk)

© Copyright by Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej
Gdańsk 2008

Utwór nie może być powielany i rozpowszechniany, w jakiegokolwiek formie
i w jakiegokolwiek sposób, bez pisemnej zgody wydawcy

ISBN 978–83–7348–247–0

Spis treści

WYKAZ WAŻNIEJSZYCH OZNACZEŃ	5
1. POJĘCIE PRZEPIYWU RECYRKULACYJNEGO	7
2. SPECYFIKA PROCESU RECYRKULACJI	9
2.1. Uwarunkowania techniczne.....	9
2.2. Schematy obliczeniowe	11
3. ILOŚCIOWY OPIS FUNKCJONOWANIA REAKTORÓW PRACUJĄCYCH BEZ RECYRKULACJI.....	13
3.1. Uwagi ogólne.....	13
3.2. Kinetyka reakcji i przemian.....	14
3.2.1. Przebieg i szybkość reakcji	14
3.2.2. Rząd reakcji	17
3.2.3. Wpływ ruchu płynu na przebieg reakcji	19
3.3. Dynamika przepływu w reaktorze	22
3.3.1. Znaczenie aspektów dynamicznych	22
3.3.2. Przypadek ogólny.....	22
3.3.3. Przepływ turbulentny	23
3.3.4. Modele uproszczone przestrzennie	24
3.3.5. Modele kinematyczne	25
3.4. Kryterialne zmienne stanu	27
3.5. Metody wymiarowania reaktorów	28
3.5.1. Robocza klasyfikacja metod	28
3.5.2. Metody wskaźnikowe	29
3.5.3. Metody algebraiczne	31
3.5.4. Metody różniczkowe.....	33
3.5.5. Metody racjonalne	34
3.6. Dynamiczno-funkcjonalna charakterystyka reaktorów przepływowych	35
3.6.1. Zewnętrzna krzywa rozkładu czasu zatrzymania masy.....	35
3.6.2. Szczególne przypadki rozkładu stężenia końcowego	39
3.6.3. Rozkład stężenia znacznika jako funkcjonalna charakterystyka reaktora.....	40
3.6.4. Ruch znacznika a ciągły przepływ masy.....	42
3.6.5. Znaczenie efektywnej redukcji stężenia w procedurach projektowych	45
3.7. Laboratoryjne badanie efektywności reaktora	48
3.7.1. Uwagi ogólne.....	48
3.7.2. Pomiar stałej szybkości reakcji	48
3.7.3. Technika pomiarów znacznikowych.....	52
3.7.4. Przykłady praktyczne.....	53
3.8. Metody uproszczone.....	57
3.8.1. Uwagi ogólne.....	57
3.8.2. Objętościowy i powierzchniowy czas zatrzymania masy w układzie	57
3.8.3. Aproksymacja „trójkątna”.....	59

---

4. REAKTORY ROZDZIELAJĄCE STRUMIENŃ PŁYNU.....	60
4.1. Schemat funkcjonalny reaktora rozdzielającego.....	60
4.2. Uwagi o weryfikacji modeli obliczeniowych	61
4.3. Wyznaczenie pola prędkości płynu w reaktorze rozdzielającym.....	63
4.3.1. Dobór modelu	63
4.3.2. Formułowanie zagadnienia	64
4.3.3. Zasada numerycznego rozwiązywania równań ruchu.....	66
4.4. Obliczenie krzywej stężenia końcowego w reaktorze rozdzielającym	69
4.4.1. Wybór modelu	69
4.4.2. Formułowanie zagadnienia	69
4.4.3. Zasada numerycznego rozwiązywania równania transportu masy znacznika.....	70
4.4.4. Wyniki przykładowych obliczeń stężenia końcowego	70
4.5. Empiryczna weryfikacja modelu obliczeniowego	73
4.5.1. Zakres i wyniki pomiarów	73
4.5.2. Dyskusja wyników	73
5. REAKTORY ŁĄCZĄCE STRUMIENIE PŁYNU	75
5.1. Schemat funkcjonalny reaktora łączącego.....	75
5.2. Przykładowe badanie reaktora łączącego	76
5.2.1. Uwagi ogólne.....	76
5.2.2. Charakterystyka badanego reaktora	76
5.2.3. Obliczenie pola prędkości przepływu w reaktorze.....	77
5.2.4. Obliczenie krzywej stężenia końcowego w reaktorze łączącym.....	83
5.2.5. Pomiary końcowego stężenia znacznika w reaktorze łączącym	90
5.2.6. Dyskusja rezultatów	90
6. UWAGI KOŃCOWE.....	91
Bibliografia	92
Streszczenie w języku chorwackim	95
Streszczenie w języku angielskim	105

Wykaz ważniejszych oznaczeń

B	– szerokość
c	– stężenie
C	– współczynnik Chezy’ego
D	– średnica
D_M	– współczynnik dyfuzji molekularnej
D_T	– współczynnik dyfuzji turbulentnej
$\mathbf{f}$	– jednostkowa siła masowa
$\mathbf{g}$	– przyspieszenie ziemskie
h	– średnia głębokość
H	– głębokość
i_o	– spadek dna
k	– stała szybkości reakcji
K_{ij}	– współczynnik dyspersji
K_L	– współczynnik dyspersji podłużnej
K_T	– współczynnik dyspersji poprzecznej
L	– dystans
L_M	– skala geometryczna
L_S	– obciążenie hydrauliczne reaktora
m	– masa
M	– intensywność impulsu
M_C	– masa znacznika
n_M	– współczynnik Manninga
n_R	– stopień recyrkulacji
$\mathbf{n}_v$	– wektor kierunku prędkości
O_Z	– obwód zwilżony
p	– ciśnienie
Q	– wydatek płynu
r	– stopień redukcji stężenia
r_{dop}	– wymagana efektywność reaktora
r_{ef}	– całkowita efektywność reaktora
Re	– liczba Reynoldsa
R_H	– promień hydrauliczny
s_Z	– stopień zagęszczenia osadu
S	– pole powierzchni
Sc	– liczba Schmidta
t	– czas
t_n	– czas napowietrzania
t_p	– czas zatrzymania
t_{ps}	– średni czas zatrzymania według modelu tłokowego
$\mathbf{u}$	– wektor prędkości
u_i	– składowa wektora prędkości
v	– prędkość średnia
v_{cs}	– prędkość swobodnego opadania
V	– objętość

x, y, z	–	współrzędne kartezjańskie
z_i	–	stężenie osadu czynnego
z_{ij}	–	funkcja źródłowa
Z_i	–	wypadkowa funkcja źródłowa
δ	–	funkcja Diraca
∂_s	–	odległość od ścianki
μ	–	dynamiczny współczynnik lepkości
ν	–	kinematyczny współczynnik lepkości
ρ	–	gęstość
τ_s	–	naprężenie styczne
ψ	–	funkcja prądu

Indeksy

B	–	dopływ boczny
i	–	numer składnika
j	–	numer reakcji lub przemiany
K	–	stan końcowy
0	–	stan początkowy
p	–	produkt
R	–	recyrkulat
s	–	substrat
S	–	ścieki surowe
T	–	turbulentny